

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

1944

ДЕПОРТАЦІЯ

2014
ОКУПАЦІЯ

БОРОТЬБА
ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

ОДНА З НАЙТРАГІЧНІШИХ СТОРІНОК В ІСТОРІЇ КРИМУ – ДЕПОРТАЦІЯ 1944 РОКУ

18 травня

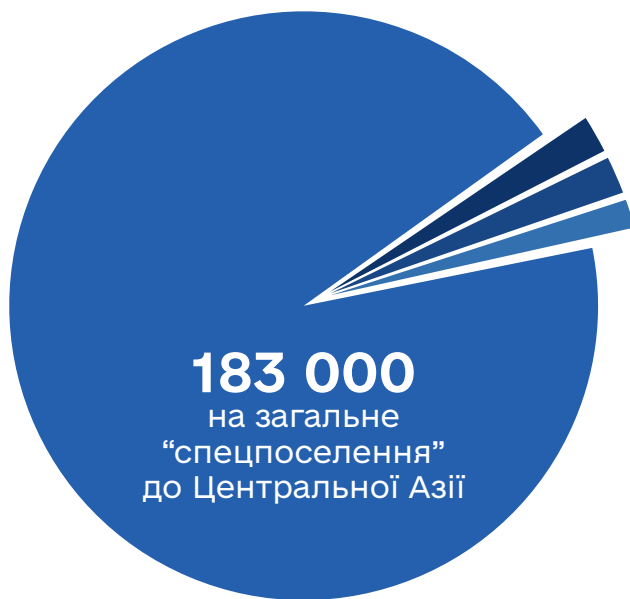
в Україні День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу. Саме в цей день вшановують пам'ять тисяч кримських татар, яких радянська влада примусово вивезла з Криму в 1944 році. Через цю примусову депортацію вони залишилися без дому та Батьківщини.

Близько **200 000** осіб примусово депортовано радянською владою!

Райони та місця розселення кримських татар:

#StandWithUkraine

6 000

до таборів фронтового резерву

6 000

до ГУЛАГу

5 000

на примусові роботи до Московського вугільного тресту

Депортовано понад **40 000** болгар, вірмен, греків, турків і ромів.

Більша частина депортованих — діти, жінки та люди похилого віку!

8 995 військовослужбовців з Криму було направлено у трудові табори Сибіру та Уралу протягом 1945–1946 років. Возз'єднатися з родинами на засланні дозволили лише у 1953 році!

18 травня 1944 року був скоєний акт геноциду кримськотатарського народу.

Водночас у 2014 році, коли відбулася окупація Кримського півострова Росією, і по сьогодні триває змінення демографічного складу півострова, порушення прав і свобод людини.

ЯК ВСЕ РОЗПОЧИНАЛОСЯ? 1944 РІК

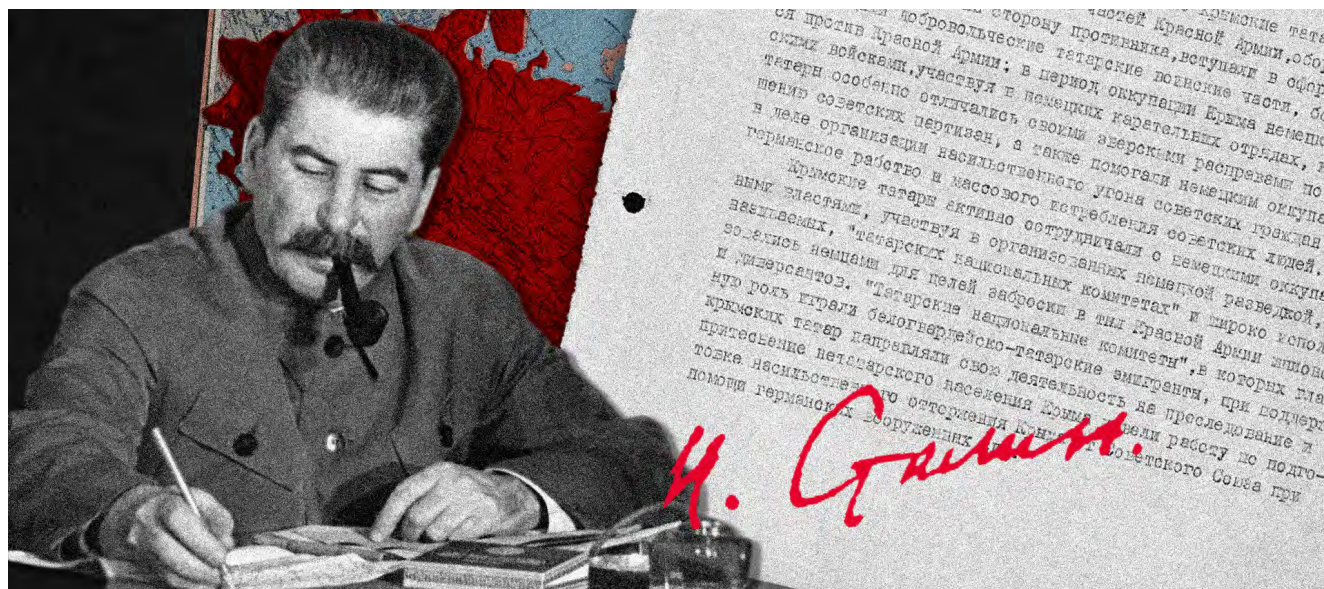
Згідно з офіційною версією СРСР, депортація жителів Криму в 1944 році була пов'язана з “масовим дезертирством” та “тотальним колабораціонізмом”. Радянське керівництво висунуло щодо корінного населення Криму звинувачення у співпраці з окупаційним режимом нацистської Німеччини під час Другої світової війни. Пізніше у подібному звинуватили й інші народи Криму.

Перебіг депортації

- 22 квітня** → Планування депортації розпочалося ще до вигнання нацистів із Криму. 22 квітня в доповідній записці на ім'я голови НКВС Лаврентія Берії кримських татар звинуватили в масовому дезертирстві з лав Червоної армії.
- 10 травня** → Лаврентій Берія в листі до Сталіна повторив попередній закид, додавши до нього “зрадницькі дії кримських татар проти радянського народу” та “небажаність подальшого проживання кримських татар на прикордонній околиці Радянського Союзу”. Також у листі сформулювали пропозицію виселити все кримськотатарське населення до Узбекистану.
- 11 травня** → Сталін підписав постанову Державного Комітету Оборони №5859сс “Про кримських татар”.
- 18 травня** → Депортація кримськотатарського населення розпочалася на світанку 18 травня і завершилася до вечора 20 травня.

До операції депортації залучили **32 тисячі співробітників НКВС**. На збори давали в середньому **від 15 до 30 хвилин**. Офіційно всій сім'ї дозволялося брати з собою **до 500 кг речей і продуктів**, проте насправді все обмежувалося ручною поклажею.

Виселенців звозили вантажівками до залізничних станцій, де поміщали в товарні вагони **або відразу, або 1-2 дні потому**. Час ешелонів у дорозі – **2-3 тижні**. Майно кримських татар, що залишилося на півострові, пізніше описували й здебільшого передавали переселенцям з Росії.

Тих кримських татар, які залишилися, виселили під час подальшої депортації вірменів, болгар і греків **27-28 червня 1944 року**. Тих нечисленних, хто повернувся з місць спецпоселень, повторно виганяли за межі півострова до кінця 60-х років.

Людей перевозили до спецпоселень, оточених воєнізованою охороною й огорожених колючим дротом територій.

#StandWithUkraine

На місце депортованого корінного народу радянська влада почала масово переселяти до Криму лояльне до себе населення, переважно з Росії, що **повністю змінило етнічну структуру півострова**.

Знищувалася й сама пам'ять про колишніх господарів цієї землі: **понад 80% кримськотатарських географічних назв** були замінені на російсько-радянські новотвори.

Вказівник біля села Малоріченське, історична назва **Кучук-Узень**, червень 2019 року

ЖЕРТВИ ТА НАСЛІДКИ

Згідно з різними оцінками, у місцях спецпоселень **померли від 20% до 46% кримських татар**, основну частину яких складали люди похилого віку, жінки та діти.

Намагаючись приховати свої злочини, радянська влада старанно ховала факти демографічних втрат внаслідок депортації та режиму спецпоселень. Також упродовж багатьох років СРСР повністю заперечувала злочинний характер депортації населення Кримського півострова.

Насильницьке утримання кримськотатарського народу в місцях вигнання тривало аж до кінця 1980-х років.

ДЕПОРТАЦІЯ – ЦЕ ЗЛОЧИН!

1989 рік

Рішенням сесії Верховної Ради СРСР була створена спецкомісія з проблем кримськотатарського народу.

У листопаді прийнято Декларацію “Про визнання незаконними та злочинними репресивних актів проти народів, які зазнали насильницького переселення, та забезпечення їх прав” та постанову Верховної Ради СРСР “з проблем радянських німців та кримських татар”.

1990 рік

У липні **1990 року** Рада міністрів СРСР ухвалила постанову “Про першочергові заходи щодо розв’язання питань, пов’язаних із поверненням кримських татар до Кримської області”. З цього часу розпочалося масове повернення татар до Криму.

1991 рік

12 лютого 1991 року Кримська область перетворилася на Кримську Автономну РСР у складі Української РСР. **24 квітня 1992 року** її перейменували на Автономну Республіку Крим у складі України. Важливо, що автоматично громадянами України у зв’язку з набуттям чинності **13 листопада 1991 року** Закону України “Про громадянство України” стали кримські татари, які на той час уже повернулися та були прописані у Криму.

2005 рік

Згодом, **10 грудня 2005 року**, Національний Парламент кримськотатарського народу (Курултай) ухвалив постанову “Про визнання актом геноциду депортації кримськотатарського народу 18 травня 1944 року, десятиліть насильницького утримання кримських татар у місцях вигнання та пов’язаних з цими злочинів”.

2015 рік

Після спроби анексії Криму Росією у березні 2014 року Верховна Рада України **12 листопада 2015 року** ухвалила постанову “Про визнання геноциду кримськотатарського народу”, згідно з якою Днем пам’яті жертв геноциду кримськотатарського народу встановлено **18 травня**.

2014 рік

20 березня 2014 року Верховна Рада України ухвалила Постанову № 1140-18 “Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави”, якою **визнавала кримських татар корінним народом України** та гарантувала їхнє право на самовизначення в складі України.

2016 рік

У **2016 році** Верховною Радою України перейменовано 75 одиниць адміністративно-територіального устрою Автономної Республіки Крим, назви яких містили символіку комуністичного режиму. За рекомендацією Українського інституту національної пам’яті переважній більшості перейменованих населених пунктів повернуто історичні кримськотатарські назви.

2014 – ПОЧАТОК ЗЛОЧИНІВ РФ

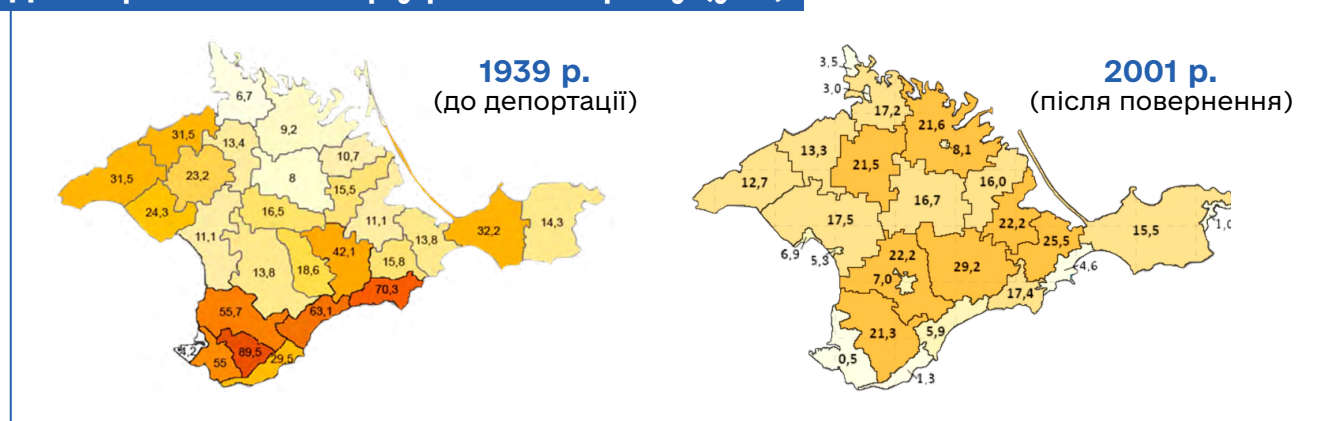

У 2014 році Російська Федерація насильницьким шляхом здійснила **анексію Кримського півострова**, назвавши Крим – “споконвічно російським”, що є пропагандою Росії.

Адже до початку ХХ століття етнічну більшість на півострові становили кримські татари. І лише після утисків, переслідувань та депортації корінного народу, росіяни здобули більшість.

Доля кримських татар у регіонах Криму (у %)

Проте злочин депортації триває і по сьогодні. **З 2014 року Росія масово та примусово переміщує людей з Криму**. Чим порушує міжнародне гуманітарне право, а саме – Статтю 49 Конвенції про захист цивільного населення під час війни: “Окупаційна держава не повинна здійснювати переміщення або депортації частини свого громадянського населення на територію, яку вона окупує”.

Окрім цього, **масове переселення росіян у Крим і депортація українців звідти – це воєнний злочин** відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

За різними оцінками із 2014 року:

- від **500 000** до **1 000 000** громадян Росії – незаконно прибуло до Криму;
- близько **200 000** українців – покинули півострів*.

Демографічний склад населення півострова змінюється навмисно відповідно до політичних і загарбницьких інтересів Російської Федерації.

Також після анексії півострова 18 березня 2014 року всіх громадян України, які проживали у Криму, **автоматично оголосили громадянами Російської Федерації**. І по сьогодні РФ проводить в окупованому Криму примусову паспортизацію.

Ця тоталітарна політика відбувається паралельно з переслідуванням та ув'язненням нелояльних до Росії та її окупаційних адміністрацій українців і представників кримськотатарського й інших корінних народів.

* За даними Представництва Президента України в АР Крим

■ ЗЛОЧИННА ПОЛІТИКА РОСІЇ – ПОРУШЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Російська Федерація діє у Криму звичними для неї методами: **забороняють та закривають освітні заклади та інституції українців і кримських татар, знищують вільні медіа, а жителі Криму зазнають переслідувань.**

Політичні й/або релігійні мотивовані переслідування мешканців Криму – громадян України – зі сторони окупаційних адміністрацій

223 особи окупанти незаконно ув'язнили*, з них

- **45** осіб арештовані (звинувачені й затримані);
- Понад **160** осіб ув'язнені (отримали вирок і відбувають покарання);
- **25** осіб без статусу (затримані, але немає інформації щодо статей, вироку та точного місця перебування).

До незаконно утримуваних громадян України не допускають незалежних адвокатів. Багато з ув'язнених позбавлені доступу до нормального медичного догляду, а скарги на серйозне погіршення стану здоров'я ігноруються.

Ще безліч українців позбавлені свободи через підписки про невиїзд, домашній арешт або піддаються адміністративним затриманням.

Окрім цього, **окупанти здійснюють етапування політв'язнів із Кримського півострова на території Росії, що є злочином.** Лише за 2023 рік до російських в'язниць і колоній було етаповано щонайменше 45 кримських політв'язнів. Під час цього ув'язнені зазнають фізичного та психологічного катування.

Також **Росія проводить системну політику витіснення усіх релігійних громад, невідконтрольних Москві:** Православної Церкви України, мусульманських громад та Свідків Єгови.

Політично мотивовані переслідування часто здійснюються через релігійну приналежність

127 справ політв'язнів прив'язані до віросповідання громадян*, з них:

- **113** справ кримських мусульман і **14** справ Свідків Єгови.

Значних переслідувань зазнає Управління Кримської Єпархії Української Православної Церкви (Православна Церква України)

Станом на початок 2014 року воно налічувало:

45 парафій, якими опікувалися **14** священнослужителів.

На початку 2022 року в складі єпархії у Криму налічується:

7 парафій та **4** священнослужителі**.

* За даними Представництва Президента України в АР Крим, станом на травень 2025 року

** За даними Державної служби України з етнополітики та свободи совісті

У 2014 році російські окупанти в Криму вперше в новітній історії заборонили проведення 18 травня традиційного жалобного мітингу в центрі Сімферополя.

Також розпочинаючи з 2015 року росіяни на окупованому півострові **роздають застереження активістам, правозахисникам і громадським діячам про недопустимість проведення мітингів.** Активісти у Криму постійно отримують у середньому п'ять застережень на рік, зазвичай, перед ключовими українськими та кримськотатарськими пам'ятними датами.

Ці попередження – спроба придушити ініціативи на місцях щодо організації зібрань або інших публічних заходів.

Поряд із цим РФ вчиняє злочини щодо екології та культурної спадщини: історичні цінності вивозяться, пам'ятки руйнуються, рідкісні види флори та фауни вимирають, масово вирубуються дерева, які раніше були під захистом українського закону. Так наразі зафіксовано, що відбувається **руйнування Ханського палацу в Бахчисарай** – єдиному у світі зразку кримськотатарської палацової архітектури.

#CrimealsUkraine

РФ знищила пам'ятку Світової спадщини ЮНЕСКО — історико-археологічний заповідник Херсонес Таврійський. На місці зруйнованої пам'ятки світової спадщини відбувається незаконне будівництво.

Історико-археологічний заповідник Херсонес Таврійський на руїнах античного грецького міста Херсонес було створено ще у 1892 році. А у 2013 році Херсонес було внесено у Список Світової спадщини ЮНЕСКО, і тому будівництво тут заборонене. Це єдина пам'ятка в Криму, яка мала світове значення.

Серйозного удару завдала **мілітаризація регіону — великі території перетворилися на полігони.** Лише за відкритими даними за п'ять років після окупації РФ провела в Криму близько сотні військових навчань.

Діти — постраждалі від політично вмотивованого переслідування своїх батьків

Станом на січень 2025 року **понад 230 дітей залишилось без батька та годувальника у сім'ї.** Ці діти перебувають під психологічним тиском, оскільки переживають булінг з боку одноліток, через те, що їхніх батьків вважають злочинцями. **Страждання дітей не закінчуються** ні після обшуку, ні після арешту батьків, свідками якого вони стали — **діти залишаються в стані постійного стресу та страху.**

Також **РФ мілітаризує українських дітей на тимчасово окупованих територіях, долучає їх до участі у так званій “Юнармії” тощо.** Мета — змінити ідентичність українських дітей, перевиховати їх, аби у майбутньому вони стали солдатами російської армії.

Ці дії Росії є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права і прав людини. Вони є елементом масштабної кампанії залякувань і переслідувань незгодних з окупацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

2025 РІК – БОРОТЬБА ПРОДОВЖУЄТЬСЯ!

Україна працює над поверненням і звільненням своїх громадян!

Через дії РФ ситуація у тимчасово окупованому Криму стабільно продовжує погіршуватися, особливо у сферах дотримання прав людини та міжнародного гуманітарного права.

Протиправні дії РФ на території півострова мають бути засуджені міжнародною спільнотою.

Винні за злочини мають понести покарання!

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

КРИМ – ЦЕ УКРАЇНА!

Crimea – Ukrainadur!

#CrimealsUkraine

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Уповноважений Верховної Ради України
з прав людини

✉ lubinets@ombudsman.gov.ua

Гаряча лінія Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини: **0 800 50 17 20**
електронна пошта: hotline@ombudsman.gov.ua

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine